

Helena Guttorm ja Britt Guttorm Gaup

Čieža čáppa

Rávagihppagaš

DAVVI GIRJI

© Davvi Girji 2011

1. hápmi/utgave

Govat/Illustrasjoner: Liisa Helander

Gráfalaš hábmjeaddji / Grafisk design: Davvi Girji

ISBN 978-82-7374-786-0

Ruhtadan / Økonomisk støtte: Sámediggi

www.davvi.no

Vuoignaduodjeláhka suddje materiála. Kopieren ja olámuddui dahkan ii leat lohpi vuoigatvuodalaččaid miehtama haga, šiehtadusa haga Kopinorain (www.kopinor.no) dahje eará hálddašanorganisašuvnnain, dahje láhkavuodu haga. Gielddus guoská maiddái goanstajierpmi hárjeahtimii ja materiála eará geavaheapmái goanstajierpmi oktavuodas, ja sisttisoallá maid teavstta ja dáhtaid geavaheami gildosa digitálamárkandirektiivva 4. artihkkala vuodul.

Materialet er vernet etter åndsverkloven. Kopiering og tilgjengeliggjøring er ikke tillatt uten samtykke fra rettighetshaverne, avtale med Kopinor (www.kopinor.no) eller annen forvaltningsorganisasjon, eller hjemmel i lov. Forbudet gjelder også trening av, og annen bruk av materialet i, kunstig intelligens, og innebærer et uttrykkelig forbehold mot tekst- og datautvinning etter digitalmarkedsdirektivet artikkel 4.

Álgosátni

Čieža čáppa-ráidu lea vuosttažettiin oaivvilduvvon mánáidgárdái ja smávvaskuvlii.

Háliidan giitit bargjoavkku Britt Guttorm Gaup, Anna Sparrok ja Wenche Nygård, go veahkkin leat doaimmahan dán ráiddu. Giittán maiddái Davvi Girjji lágádus-doaimmaheddiid Seija Guttorm ja Liv Tone Boine rávvagiid ja veahki ovddas.

Čieža čáppa-ráidui gullet:

- *Čieža čáppa 1*; Lávlagat, hoahkamat ja sátnevádjaset
- *Čieža čáppa 2*; Alfabehta ja matematihkka
- *Čieža čáppa 3*; Kaleandar, mearkabeaivvit ja dálkkit
- *Čieža čáppa CD*
- *Čieža čáppa* rávagihppagaš.

Sávan mánáidgárddiin, beaiveruovttuin, ruovttuin ja skuvllain sáhttet geavahit dán veahkkemateriálapáhkaža ávkin ja hávskin.

Sávan geavaheddiide ollu lihku oahpponeavvu geavahemiin ja ahte dát ráidu livččii veahkkin nannemin ja ovddideamen sámegiela.

Dearvvuođat

Helena Guttorm

Sisdoallu

Geavaheddiide	7
Lávlagat	8
Násttážan	9
Hanjá	9
Hanjá muitalus	10
Dálvelávlla	10
Ođđajahki	10
Ođđajagimánnu	10
Vahkkobeavi	11
Bea, bea, lábbážan	11
Buorre beavi	12
Alit lottáš	12
Unna Jovnna	12
Rievssahat	13
Sátnevádjaset	13
Soai leaba dego buksa ja báidi	13
Ii boares beana ciela duššiid	14
Beatnaga njunis ii bistte vuodja	14
Riebana luondu ja engeliid modji	14
Don leat lávára guossis	14
Beaivvit eai leat badjálaga, muhto manjalaga	15
Njoahci dego dihkki bihkas	15
Gokko áidi lea vuolimus, dakko buohkat vigget badjel	15
Juohke loddi soajáidisguin girdá	15
Ruitu ruittu giektá	15
Hoahkamat	16
Násttážat	16
Mánoš, mánoš	16
Guovssahasat	17
Beaivváš	17
Jagiáiggit	17
Bárbmolottit geasi áirasat	18
Čieža čappa čáhpes cizáža	19
Suhká hávvá	19
Áhku girjjat vierca	19
Ánen dánen	20

Alfabehta ja matematihkka	20
Alfabehtakoarttat	20
Lohkokoarttat	20
Mearrekoarttat	21
Albmedoabakoarttat ja jándoráigekoarttat	21
Hápmekoarttat	22
Kaleandar	22
Hoahkamat, lávlagat ja muitalusat maid sáhtta geavahit ovtas kaleandariin	23
Eará gáldut	26

Geavaheddjiiide

Čieža čappa lávlagat, sátnevádjasat, hoahkamat oktan kaleandariin leat oaivvilduvvon vuollilskuvlaahkásaš mánáid bajásgeassinásahusaide. Mánáidgárddiin, beaiveruovttuin, ruovttuin ja maiddái skuvllain sáhttet geavahit dáid veahkkemateriálaid ávkin ja hávskin.

Lávlagiid, hoahkamiid ja sátnevádjasiid lea vuogas laktit jahkeplána temaide mánáidgárddis/beaiveruovttus/ovdaskuvllas.

Dákko bokte sáhttit deavdit mánáidgárdelága vuosttaš ulbmila gos daddjo, ahte mánáidgárdi galgá addit vuollilskuvlaahkásaš mánáide buori ovdánan- ja doaibmanvejolašvuodaid mánáid ruovttu ipmárdusa ja ovttasbarggu bokte.

Nuppi ulbmilis celko mánáidgárddi galgat veahkehit ruovttuid sin fuolahán- ja bajásgeassinbargguin, ja nu ásahtit buori vuodu máná ovdáneapmái. Mánáidgárdi lea dehálaš deaivvadanbáiki mánáide ja sin váhnemiidda.

Lávlagat leat oahppásat ja daid lea bargoyoavku ovttas válljen. Sátnevádjasat gullet árbevirolaččat eahpenjulgus bajásgeassinvuohká. Sátnevádjasiin ollesolmmoš ii daja maid oaivvilda, muhto mánná ádde dajaldaga sisdoalu áiggi mielde eallima mánggalágan dilálašvuodain.

Hoahkamat veahkehit máná gielalaččat ja dat ovdánahttet miellagova. Dat oahpahit mášuiduvvat ja guldalit. Hoahkamiid ritma movttiidahtta ja geasuha oahpásmuvvat sániide. Hoahkat sáhtta alla ja vuollegis jienain sihke johtilit ja suolgaid. Hoahkamat hástuhit neaktit ja lihkadit. Mánáidgárdelága nuppi paragráfas deattuhuvvo, ahte buot mánát galget oažžut molsašuddi ja positiivvalaš vásáhusaid go gulahallet, jurddašit ja ovdanbuktet iežaset jurdagiid ja dovdduid. Dasa lassin buot mánáin galggašii leat rikkis ja girjás giellabiras mánáidgárddis. Bálvvát leat guovddážis ságastallamin, lohkamis ja movttiidahttimin mánáid oahppat ain eanet mánáidgárddis ja maŋŋa skuvllas.

Mánát álget hárbjehallet matemáhtalaš dáidduideaset juo árrat, maiddái hoahkamiid ja lávlagiid bokte. Mánná oahppá sajádagaid ja loguid vahkkobeivviid ja mánotbajiid beaivválaš dutkama bokte. Mánát beroštišgohtet árrat juo loguin ja lohkamis, ja sii guorahallet sihke sajádaga ja hámii, sii ákkastallet ja ohcet oktavuodaid. Stoahkama, geahčalemiid ja

beaivválaš doaimmaid bokte mánát ovdánahttet iežaset matematihkkagelbbolašvuoda. Mánáidgárddis lea ovddasvástádus movttiidahttit mánáid iežaset didošteami ja láhčit árra ja buori arvvosmahttima. (Rámmaplána. Mánáidgárddi sisdoallu ja barggut s. 43)

Luondu lea vuodđun mángga lávlagis ja hoahkamis. «Luondus oázžu girjás vásáhusaid buot jagiáiggiin ja buotlágan dálkkiin. Luondu lea gáldun čábbodaga vásiheamis ja addá inspirašuvnna estehtalaš hámiide». Ulbmilin lea ahte mánát galget beasset eallit luondduoktavuodas ja dainna lágiin oahppat birget luondus.

Smávvamánas lea erenoamáš stuorra dárbu lihkadit ja seammás hálлу dievasmahttit ja hárhallat easkaoahppan dáidduid. Lihkadeapmi dáhpáhuvvá álo stoahkama bokte. Hoahkamat ja lávlagat veahkehit máná lihkadit, omd. vázzit, beahkit, goargnut, suhkat, viehkat, njuikut, bálkestit, fáhtet, fieradit, sugadit ritmma ja miellagova mielde. Dásse-deattu hárhellan gáibida veahkkin mánggalágan miellagovaid.

Sávvat dát oahppamateriála sajáiduvvá mánáid bajásgeassinásahusaid árgabeaivái. Árbevieruid sirdin sohkaovuolvas nubbái lea mánáidgárddiid guovddáš bargu. Dajaldagat leat govviduvvon čábbat ja dainna lágiin bohciidahttet sáhkkiivuoda ja beroštumi dajaldagaide. «Mánáidgárdi galgá doarjut mánáid sáhkaváibmilvuoda, hutkáivuoda ja diehtoángirvuoda ja bidjat hástalusaid mat leat heivehuvvon mánáid beroštumiide, máhttui ja čehppodahkii». (Mánáidgárdeláhka § 2)

Lávlagat

Lávlagat čatnet joavkku oktii. Lávllu mii oahpásmuvvat guhtet guoibmáseamet. Lávlla jedde máná, ja beaivválaš dikšunoktavuodain (gárvodettiin, basadettiin, lihpara molssodettiin) heive álo lávlestit. Lávllun virkkosmahtta, ložže miela ja ovddida musihkalaš válmmašvuoda. Mánná oahppá odđa doahpágiid ja viiddida máilmmegova. Lávllut sáhtta alla jienain ja vuollegaččat. Sáhtta guldalit leago nuohitta allin vai vuollin. Lávlagiid ja hoahkamiid bokte mánná oahppá giehtadallat dovdduidis, omd. ilu, váivvi, suhtu, lihku.

Mánáidgárddi rámmaplánas s. 25 čállojuvvo, ahte mánáidgárdi galgá láhčit stoahkanvejolašvuodaid mat buktet eallinilu ja ávkkalaš vásáhusaid oadjebas ja hásta-leaddji birrasis. Joavkkus lávlun ja stoahkan ovddida ovttasdoaimmančehppodaga.

Doaškut giedaid ritmma mielde ja geavahit ritmačuojanasaid. Ritmma doaškut álggos dássidit ja maŋŋá easka hárbhallat juohkašuvvi ritmmaid.

Lávlagat oahpahit giela. Seammás mánná oahppá oaidnit čállon teavstta. Mánáidgárddi rámmaplánas s. 34 lea daddjon, ahte «Árra ja buorre giellamovttiideapmi lea dehálaš oassi mánáidgárddi sisdoalus». «... sihke čálalaš, njálmmálaš mitalusaid, poesija, divttaid, riimmaid, njuolggadusaid ja lávlagiid. Dehálaš oasit kultuvrra oahppamis leat čadnon gulahallamii, gillii ja tekstii».

Násttážan

Ságastallan gova birra.

Leago eahket? Idja? Mii jagiáiggiid lea go lea nástealbmi, skábma ja šerres, jalahas albmi? Gos násti lea? Gomuvuođas guhkkkin. Nástit ledje ovdalis áiggi sámiiide ofelažžan. Nástitiin ja nástegovain leat namat, omd. guovssonásti (Venus-planehta), dávggát, sarvva, gállá, nuortanásti/boahjenásti. Fitnat geahččamin nástealmmi ja oahppat dovdat muhtun nástegovva.

Loga eambo nástitiid ja nástealmmi birra:

Gaup, Káren Elle (2001): *Girjjo-Gárjjo*, Davvi Girji s. 118

Boine, Liv Tone (2007): *Dálveluondu bargogirji*, Davvi Girji s. 40 Sámi nástealbmi

Boine, Liv Tone (2008): *Šuonjaid šaldi*, Davvi Girji s. 32 Gomuvuohta

www.nordnorsk.vitensenter.no/himmel/stjerner/samisk

Haŋŋá

Ságastallan gova birra.

Makkár báiki lea gáddi? Naba gieddi? Gussa lea šibit ja dat muhku ja guohtu giettis.

Mii jagiáiggiid lea? Gos gánda lea, johka- vai jávregáttis?

Muital eanet gánda birra. Makkár lea son oaidnit? Makkár biktasat leat? Makkár dovddut sus leat? Láittas, váivi, ahkit, áibbašeapmi.

Makkár loddi haŋŋá lea? Varrásis leat guhkes bahtošjuovkkat. Jietnada aa-aa-aŋ-ŋá. Go

leat mánŋa haŋŋá, de lea moahti. Lottit girdet áimmus ja seivot eatnamii dahje čáhcái.

Beasi ráhkada šattuid sisa duottarguovlluid jávre- dahje láddogáttiide.

Doahpagat: Geavat haŋŋá gova mas sáhtát čájehit gorutosiid. Njunni, gállu, oaivečohkka, sealgi, bađuš, soaját, fihčču, gazza, juolgi, čoavji, raddi. Gova gávnnat Vest-Aikio, Anja/Aikio, Esko/Aikio, Jouni (1998): *Lottit luondus*, Davvi Girji s. 55, ja gorutosiid nama-husaid s. 11

Loga haŋŋá mitalusa.

Haŋŋá muitalus

De lei dolin almmái geas lei eamit ja mánná. Sii ásse muhtun čappa báikkis mearragáttis. Sis lei maiddá okta gussa.

Muhtun beaivvi fertii almmái várrái mannat. Sus ledje barggut doppe. Almmái jávkai olles beaivvi. Go almmái veiggodettiin joavddai ruoktot, de gulai son gusa muhkumin ja mánás čierumin, muhto eamida ii oaidnán gostege. De gal almmái árvidii ahte juoga lea dáháhuvvan. Almmái čuorvvui ja čuorvvui, muhto nisu ii dihtton. Almmái váccii mearragáddái ja doppe son oinnii haŋŋá vuodjamin fávlái ja árvidii, ahte su eamit lei šaddan haŋŋán. Almmái čuččodii fiervvás ja ganjalčalmmiid hásttuhii haŋŋá boahitit gáddái. Čappa jienain lávlui son: haŋŋá, haŋŋá boade gáddái... (Árbevirolaš julevsámegiela muitalus)

Dálvelávlla

Ságastallan gova birra.

Dálvi jagiáigin. Mo lea dálvit? Muohtamáilbmi, buolaš, dárbbáša dálvebivuid.

Makkár jurdagiid ja makkár dovdduid dálvi bohciidahtá?

Olgolihkadeapmi dálvit: Čierastallat, čuoigat, luistet.

Sánit maid heive oahpahit čierastallama oktavuodas: Goargnut ja čierastit, mielli, dearbmi, luohkká, vustolat, mihtolat.

Siivvut; jođádat, dobádat, sabádat.

Gaskaoamit; Sabehat, soappit, gielkkát, bulkorat, duoljit, čeasanat.

Dorvvolašvuhta: Ságastallat mo váldit vuhtii earáid, dasto čájehit čielgasit sajiid gokko goargnut ja gokko čierastit.

Ustitvuhta: Ságastallat mo buohkain lea oadjebas dilli čierastallan-luohkás. Váldit skih-párid fárrui, dalle giige ii dárbbáš leat okto.

Loga muitalusa Johnskareng, Astrid (2009): *Muohtanásttázat*, Davvi Girji.

Ođđajahki

Ságastallan gova birra.

Makkár mánotbajiid namaid diedát? Makkár mánotbajiin ođđajahki álgá?

Ođđajagimánnu

Ođđajagimánnu; ruvaš ja guoldu.

Galbma guovvi guovvamánnu; buolaš čárvu ja cikcu. Beaivváš ihtá. Sámi álbmotbeaivi lea guovvamánu guđat.

Njukčamánnu; vuosttaš njuvččat. Iđitguovssu ja murku.

Cuonománnu; cugŋo alde váccašit. Idjabuollašat ja beaivt liekkas.
 Miessemánnu lea guottetáigi. Odda boazojahki álgá. Ijahis idja, jogat šávvet ja bárbmolottit máhccet fas Sápmái.
 Geassemánnu; geasseáigi, vuovddit runiidit, čuovgadeamos áigi, mihcamárat/jonsot ja guollebivdu jogain.
 Suoidnemánnu; ládjoáigi. Liehmubiekkat bosodit. Geassearvvit, bajándálki ja álddagastá. Luomuáiggi beassá gálašit.
 Borgemánnu; boazu borgáda, miessemearkun, skoaddu, veiggodišgoahtá, laksi meahcis, muorječoaggin, lubmen, skuvllat álget, sávzačohkken, guollebivdu nohká Deanus.
 Čakčamánnu; sevdnjes galbma ijat. Luonddu ivdnáivuoha. Lottit vulget bárbmui.
 Čakčabiekkat bosodit.
 Golgotmánnu; ragatáigi. Soagit leat álásin, garra biekkat, ruivvit. Muorračuohppan ja murren. Skábmamánnu ja skábma; makkár ivnnit ja makkár albmi? Násttit girkájit ja šealgájit.
 Guovssahasat gidddut almmis, beaivváš jávká ja mánnu guolbmá. Buolašritni, jogat ja jávrrit jieknugohtet. Hállemasbasit ja gálljimat.
 Juonasteapmi ja stobus duddjostallan.
 Juovlamánnu; jagi seavdnjadeamos áigi. Adveanta, juovllaid vuordin. Jahki nohká.

Geavat veahkkkin Eira, Signe (2005): *Riegádanbeaivvi kaleandar*, Davvi Girji
 Juohke mánotbaji bokte lea vuogas namuhit ja merket mánáid riegádanbeivviid, mearka-beivviid ja bassebeivviid.

Geavat maid veahkkkin Luoppal, Lásse (1993): *Čuonjáeatni hoahkammat*, Davvi Girji s. 37-40
 Eriksen, A. R./Skaltje, Maj-Lis(1995): *Sátneštullamat*, Davvi Girji

Vahkkobeaiivi

Ságastallan gova birra.
 Mii beivviid otna lea? Naba ihttin? Ikte?
 Guđe vahkkobeaiivi nama diedát? Vahku vuosttaš beaivi lea vuossárga, manjit árga lea manñebárga, gasku vahku lea gaskavahkku jna.
 Logut 1-7. Gallát vahkkobeaiivi lea otna? Vuosttaš, nubbi...
 Hárjehala ortnetloguid: Bija mánáid ráidun ja hárjehallet gokko giige čuožžu ráiddus.
 Geahča maiddá Vuolab, Kerttu (1990): *Ánde ja Risten jagi fárus*, Davvi Girji s. 48
 Eriksen, Ardis Ronte/Skaltje, Maj-Lis (1995): *Sátneštullamat*, Davvi Girji, Vahkku
 Gaup-Westerlund, Stina (1987): *Lávlungirji*, Sámi skuvlastivra s. 3
 Boine, Liv Tone (2008): *Šuonjaid šaldi*, Davvi Girji s. 7 Lávlun ja stoahkan

Bea, bea, lábbážan

Ságastallan gova birra.
 Diedátgo mii lea sávza, láppis ja vierca? Makkár erohusat leat dain? Maid borrá? Gos orru sávza? Sávzanávet, ridda/rittat, sávzabuvri.

Maid sávzzas buvttadit? Ulluid, náhki, bierggu ja mielkki.
Beaskidit ulluid, gáret ja batnit láiggi. Goddit fáhcaid, suohkuid, busiriid, gahpiriid ja ránuid.
Sávzzabiergu lea málessálga. Mielkkis ráhkadit vuosttá, vustejit.

Sávza lea ng. giehtageahčči/giehtašibit. Ealli mii lea olbmo geahčus. Sávzza buorredilli lea olbmo hálddus.

Buorre beaivi

Ságastallan gova birra.

Dearvvahallan, manne mii dearvvahallat? Dearvvahalletgo juohke sajis seamma láhkai?

Buorre idida/beaivvi/eahkeda/ija rávkan ja dearvvahallan.

Mánát mitalit nama, sohka beali, bearraša, skihpáriid birra.

Stoahkan: Boade guossái! Olles olbmot vuos čájehit mo galgá láhttet go mannat gallestallat.

Mánát besset vurrolaga leat guossin ja dáluolmmožin.

Hárjehallat rollastoahkama bokte buriid dábiid.

Alit lottáš

Ságastallan gova birra.

Alit lottáš girdá lássaráiggi olggos. Maid son nieida smiehtá/hállá go geahččá lottáža?

Makkár loddi sáhtášii leat alit lottáš? Dat lea cizáš go lea unna lottáš.

Maid cizáš borrá? Masa cizáš lea ávkin?

Bárbmolottit (biellocizáš dahje giellavealgu, rievssatcizáš, girjelivkkár) bohtet gidđat.

Báikelottit/dálvelottit numo skire, vuoražas, gáranas, gaccepaš, ruksesruoivil, rievssat orrot birra jagi ja nu eai leatge dat bárbmolottit.

Sáhtta lávlut maiddáihka lottáža birra ja molsut jagiáiggi, omd. geassit/čakčat oktii girddii uhca lottáš...

Dákko bokte heive guldalit ja lávlut ovtta Cizážat, s. 126-127 Vuolab, Kerttu (1990): *Ánde ja Risten jagi fárus*, Davvi Girji

Guldal lottejenaid dáid neahttasiidduin ja oahpa daid.

<http://naturvernforbundet.no/naturmangfold2010/fuglesang-article16236-1215.html>

<http://www.snl.no/.forside/Fuglelyder>

Unna Jovnna

Ságastallan gova birra.

Unna Jovnnaš oadđá bealgi njálmmis. Manin son njammá bealggi? Dat lea dorvun sutnje.

Son fertešii farga lihkkat.

Leago iddes álki lihkkat? Manne Jovnna ii veaje lihkkat mánáidgárdái/ skuvlii? Su ferte rávkat/boktit. Mo sáhtta boktit su?

Buohkaide lea dehálaš vuoinjastit, eandalit šaddi mánát ja nuorat galget oadđit sullii logi diimmu ijas. Eahkedis ferte áiggi nohkkat, vai veadjá iddes lihkkat. Mo šaddá olmmoš go lea uhccán oadđán? Uhccán oadi šaddá dávjá heajos miella, ii leat borranlustu ja iige veaje mášuiduvvat oahppat ja stoahkat earáiguin.

Geahča maiddái: Boine, Liv Tone (2008): *Šuonaid šaldi*, Davvi Girji s. 17 Nagir-Ovllá

Rievssahat

Ságastallan gova birra.

Dá lea rievssatbearaš geassit.

Rievssatbearaš skeaiká, duddá, civká. Rievssatmoahti girdila marrasis. Mat leat dálve- ja geassierievssahiid erohusat? Manne rievssat molsu ivnni jagiáiggiid mielde? Lea suodjeivdni ja nu leage das dálve- ja geassedorka.

Biebmun leat muorjjit, rissečuolmmat/upmolat.

Geahča maiddái Vuolab Kerttu (1990): *Ánde ja Risten jagi fárus*, Davvi Girji s. 120

Rievssatčivggaid skuvla

Intrigue: Crossover (2003), Luohti *Duoddara giron*

Pirttijärvi, Ulla (1996): *Honkon dohkka*, DAT s. 48-49 Rievssatgoahti

Lasselohkamuš:

Vasara, Hetta Sylvia (2006): *Gárdun*, Davvi Girji

Lukkari, Pekka (1972): *Lohkamušak*, Sámi čuvgetusseärvvi toaimmatusak N:R 32, Helsseg s. 29 Rievssak ja vuoražas

Geavat lassin muiospealu Nutti, Laila A. (2007): *Árbevirolaš barggut mánáidgárddis Memory*, Davvi Girji

Sátnevádjasat

Sátnevádjasat gullet árbevirolaš bajásgeassimii. Dát sáhttet čilget eará sániiguin dehálaš rávvagiid maid háliidit deattuhit ja fuomášahttit. Dat geažidit ja smiehtahtit makkár duohtavuohtha lea čihkkon oanehis cealkagii.

Soai leaba dego buksa ja báidi

Ságastallan gova birra.

Govas ustibačcat leaba seammá biktasiid siste. Mo dat orru oaidnit? Ii leat lunddolaš láhttenvuohki.

Sáhtttá geavahit ustitvuodatema oktavuodas. Leaba nu buorit ustibaččat, ahte leaba álot fárrolaga, heiveba nu bures oktii.

Heive maiddái geavahit beaivválaččat, jus guovttis leaba álo fárrolaga eabage dohkket earáid iežaska searvá.

Ii boares beana ciela duššiid

Ságastallan gova birra.

Beana ciellá ja baldá lagaš birra. Beana lea boaris iige dábálaččat ciela duššiid. Dalle go ciellá, dasa lea duodalaš sivva. Dát oaivvilda ahte guldalit ollesolbmuid rávvagiid ja váldit daid vuhtii. Dat boahtá manjá buorrin. Ollesolmmoš rávve dan dihtii go lea vásihan mánga ja diehtá ollu.

Beatnaga njunis ii bistte vuodja

Ságastallan gova birra.

Beatnaga njunis lea vuodja, mii šolga ja goaiku dađistaga eret. Buot mii lea hohppil, dat nohká jođánit, omd. njálgát, gáhkut. Ii galgga vuordit menddo guhká masa mielastuvvá, muđui sáhtttá leat menddo manjit.

Riebana luondu ja engeliid modji

Ságastallan gova birra.

Govas lea belohahkii engel, muhto maiddái rieban. Maid son dáinna oaivvilda? Makkár lea engel? Mo láhtte? Makkár luondu lea riebanis? Mo dat ges láhtte? Rieban govviduvvo gávvilin.

Olmmoš sáhtttá leat oaidnit ja láhttet dego engel, omd. leat šiega, muhto liikká leat skealbma dego rieban.

Govvida behtolaš olbmo.

Sáhtttá lohkat girjji Buljo, Risten (1991): *Gávvilis rieban*, Davvi Girji

Stien, Laila (1998): *Boađe lohkat*, Forlaget Fag og Kultur s. 131 Riebana bálvá dahje s. 16 Vuonccis ja rieban, s. 44 Rieban ja gálbi

Don leat lávára guossis

Ságastallan gova birra.

Gánda lea heajos mielas ja suhttan. Manin son gánda lea vašáskan, váimmoskan, eddon, viimmáskan?

Olmmoš ferte ja oazžu čájehit ja hálddašit dovdduidis. Juohke áššis gávndno mearri, nuba joavdelasaid ii gánnit suhtadit. Duššiid suhtadeaddji lea lávára guossis.

Beaivvit eai leat badjálaga, muhto manjalaga

Ságastallan gova birra.

Vahkkobeavvvit leat čállon manjalaga. Sáhtta čájehit mánáide mo lea dalle go beaivvit leat badjálaga. Jus muhtun barggu ii háhppet dahkat beaivvát ala, ii dárbbas headástuvvat, go dan maid it geargga otne, sáhtát bargat ihttin, dasgo beaivvit eai leat badjálaga, muhto manjalaga.

Njoahci dego dihkki bihkas

Ságastallan gova birra.

Dihkki lea ruittus ja bihkkaruittus ii leat álki lihkadit. Dihki mátki ovdána suolggaid. Nuba daddjoge sutnje, gii hilljánit lihkada, «njoahci dego dihkki bihkas».

Gokko áidi lea vuolimus, dakko buohkat vigget badjel

Ságastallan gova birra.

Njoammilat njuikot áiddi badjel. Buot njoammilat leat mannan áiddi badjel vuolimus saji. Makkár ivnnit leat govas? Gosa njoammilat leat jođus? Manne njoammilat leat válljen vuolimus saji johtit? Lea lunddolaš ahte juohkehaš viggá dahkat dan mii lea álkimus.

Juohke loddi soajáidisguin girdá

Ságastallan gova birra.

Mánnggalágan lottit girddašit áimmus. Iešgudetlágan šattut šaddet eatnama alde. Mii olbmot leat buohkat iežamet láganat. Juohke lottis, šattus ja olbmot lea mearkkašupmi ealedettiin. Sátnevájas «juohke loddi soajáidisguin girdá» muitala mo juohkehaš sáhtta leat iežas lágan, iige dárbbas viggat earáid áddestat.

Ruitu ruittu giektá

Ságastallan gova birra.

Ruittut leat giehpánaga ja nieida lea gievttadan. Jus nuppi sivahallá man nu áššis ja ieš lea maiddá das fárus, de guktot leaba sivalaččat. Maiddá daddjo dalle go gii nu fuonáša dahje láita earáid láhttema vaikko ieš lea seammalágan.

Hoahkamat

Hoahkamat veahkehit gielladiđolašvuoda ovdáneami, mii fas lea stuorra ávkin mánnái go son oahpahallá lohkat. Gielladiđolašvuodas imaštallat giela ráhkadusa ja hámi, omd. makár sátni lea oanehaš. Hoahkamat veahkehit máná áicat giela ráhkadusa.

Násttázat

Ságastallan gova birra.

Nástealbmi ja nástegovvosat. Olbmot leat addán nástegovvosiidda namaid, omd. Dávvgát, Ruossanásttit, Sarvva, Uhca guovža.

Loga eanet Gaup, Káren Elle (2001): *Girjjo-Gárjjo*, Davvi Girji s. 134 Násttit ja s. 135 Go násti luhčče.

Dálkediiddat:

Go oddabeairuohta leat ollu násttit, de šaddá buorre luomejahki.

Álohii go násti luhčče, riegáda mánná gos ikinassii máilmmis.

Go násti luhčče, sáva juoidá, dat sáhtta ollašuvvat.

Geavahit ritmačuojanasaid dahje doaškut ritmma.

Mánoš, mánoš

Ságastallan gova birra.

Mánnu lea beliin. Leago šaddi vai nuossi beliin?

Mánnu johtá eatnama birra ovttá mánotbajis. Beaivváš čuovgá mánnui ja mánnu spead-jalastá čuovgga midjiide. Máнноádjás orru leamen ámadadju, muhto dat leat suoivanasti várit mánus. Mánu hápmi orru rievdamin go lea nuossi mánnu ja šaddi mánnu ja go mánnu lea beliin. Mánnu guolbmá (badjána vári duohkin).

Oddamánu mielde rivdet čadat dálkkit.

Dálkediiddat:

Go mánu birra lea gierdu, de áigu ruvašdálkkiid doallat.

Go mánnu lea gávvut, de áigu garrasit buolaštit.

Go mánnu lea gopmut, de áigu dahkat bivvalis orjješbiekkaid.

Guovssahasat

Ságastallan gova birra.

Makkár ivnniit oainnat govas?

Goas sáhtta oaidnit guovssahasaid? Dálvit ijabeallái seavdnjadin jalahas almmis. Máidnasa mielde rieban ruohtta buolašin duoddaris ja faddu seibbiin čeargamiid ja častasiid nu ahte čuotnamat girdet áibmui.

Árbevieruid mielde násttiid ja guovssahasaid lávejedje hárdit *guovssahasaid*-hoahkamiin.

Loga eanet Gaup, Karen Elle (2001): *Girjjo-Gárjjo*, Davvi Girji

s. 131 ja s. 135

Dálkediiddat:

Go guovssahasat giddudit miehtá almmi, de borge ja šaddet heajos dálkkit.

Go guovssahas rasttilda almmi, de buolašta.

Sáhtat geavahit ritmačuojanasaid, omd. dajadettiin «lip, lip, lip, li».

Beaivváš

Ságastallan gova birra.

Maid oainnat govas ja mo dát orru leamen, galmmas vai liekkas?

Beaivváš ligge eatnama ja addá čuovgga. Luondu ja olbmot ealáskit. Beaivváš lea hirbmat báhkas ja issoras stuoris. Go dat lea nu guhkkin, beaivvášsuotnjarat ádjánit vádjit logi minuhta ovdalgo jovdet min eatnamii, Tellusii. Čalmmiid galgá álo suddjet beaivváža suotnjariid vuostá. Geavat beaivvášlášaid, eandalit muohttatáiggi giddadálvi, dalle čalmmiit eai suddo. Geassit báhkka beaivvadahkan gánniha suddjet liikki asehis biktasiin.

Dálkediiddat:

Go beaivváš áitálastá (nubbi beaivi oidno), de borge.

Go beaivváš soavlli gállá (beaivváš ain oidnosta balvvaid gaskkas), de borge, sáhtta maid guhkit áiggi arvit, mii bistá jándora.

Go beaivváš lea jávkamin ja báitá ruoksadin váriide, de leat guhkit áiggi buorit dálkkit ja bivvalat.

Go beaivváš ihtá vuosttaš gearddi ođđajagis ja lea ruoksat, de boahtá báhkka geassi. Jos beaivváš lea šoavkat, lea vuordimis galbma geassi.

Jagiáiggit

Ságastallan gova birra.

Mat leat jagiáiggit? Sámis leat duohtavuodas gávccii jagiáiggi.

Geahča kaleandara.

Ráhkát ritmačuojanasaiguin musihkkateáhtera:

Giddat runiidit vuovdi ja gieddi.
Gidda; Geavat buotlágan ritmačuojanasaid.
Geassi: Guođe muhtun ritmačuojanasa eret.
Čakča: Váldde njurgganasa bieggan.
Dálvi: Čuojanasat váidot vehážiid mielde.
Geassit ruoksá buotlágan lieddi.
Árbevirolaččat čuoika lea badjeolbmo reanga. Go čuoikkat bohtet árrat giddat, de ráhkada čappa geasi. Čuoika dadjáge «vaikko guvttiin soppiin boadán mun mihcamáraide Sápmái.»
Mihcamáraid álgá sámi geassi.
Čakčaarvvis čudjet lasttat.
Buohkat ráhkkanit dálvá. Jos leaš bivvalis čakča, de šaddá galbma gidđa.
Dálvit dasto oadđit asttat.

Diiddat:

Jos oddabeairuohta leat ollu násttit, de šaddá luomejahki.
Go dálvit oidno arvedávgi, de biekkasta garrasit.
Čoaska dálvi, báhkka geassi.
Makkár dálki lea áigejorgaleamis ovdal juovllaid, seammalágan dálki lea eanaš dan dálvvi.
Jos márijábeaivvi (njukčamánu 25.) bivalda, šaddá galbma gidđa.
Geahča: Gaup, Káren Elle (2001): *Girjjo-Gárjjo*, Davvi Girji s. 134

Bárbmolottit geasi áirasat

Ságastallan:

Mat leat bárbmolottit? Lottit mat vulget dálvá lieggasii, bárbmui. Gosa lottit mannet bárbmui? Geahččat eanaspáppas gosa lottit sáhttet mannat. Lottiid jienat gávdnojit jietna-báttiin, maid sáhtá gulaskuddat báikkálaš girjerájus/bibliotehkas dahje ohcat ja guldalit interneahatas.

Állat áramus boahtá.

Giddat állahat viegadit ja girdet moahatin. Állat lea iddes ruoinnas ja veaigái buoidu.
Ovddeš áiggi állaheed vušše málisin.

Čuonji cugno cuvke.

Čuonji boahtá Sápmái cuonjománu loahpas. Go čuonji olle davás, lea dálvi meattá.

Bižus balssa boltu.

Go manat jeaggái lubmet, bižus sávvá dutnje buresboahtima.
Go vuolggát, de ahkedis jienain njurgu: Mana dearvan, moai oaidnaletne.

Rievssatcizáš rođuid runiidahtá.

Dábáleamos loddi Sámis. Skoadasta beasi rievssatdolggiiguin.

Boahtá Sápmái runiidahttit rođuid miessemánus. Vuolga bárbmui borge-/čakčamánus.

Giellavealgu giđa skilaha.

Sámi ivdnámus loddi boahdá Sápmái miessemánus. Nubbi namma das lea bielločizáš.

Giehka geasi guhkká.

Giehka dodjala čivggas dikšuma earáide.

Go luomi lieđđu, de giehka guhkká. Go luomi láddá, de heaitá guhkkamis.

Čieža čáppa čáhpes cizáža

Ságastallan.

Stárra dahje sávzaloddi lea šoavvu čáhpat. Jietnada mánggaláhkai ja jievzá eará lottiid jienaid. Geahča gova s. 211 *Lottit Luonddus*-girjiis .

Sámegiela jietnadagaid hárjehallama várás erenoamáš buorre hoahkan.

Logut čieža, seamma olu go vahkkobeavvit.

Hoaga gulul, dasto johttileabbut. Hutkka ieš.

Suhká hávvá

Ságastallan:

Maid dárbbášit go vuolgit suhkat fatnasiin? Áiruin suhkat ja vuohppát. Fatnasis leat ánut main áriot leat gitta. Oaggumii dárbbáša stákku, rulla, vuokka, ruohkana dahje hoava.

Luosa namahusat iešguđet agis: Luossaveajet šaddá smoltan ja vuolgá merrii stuorrut, did-di lea unna luosaš, luosjuolgi lea 4-5 kilosaš, johtuguolli lea guđa kilosaš, badjel 7 kilosaš guolli gohčoduvvo luossan, duovveguolis leat meadđemat, goadjin lea varris, stuorámus luossa.

Hárjehallet oaggumii gullevaš doahpagiid.

Lávlla girjiis Vuolab, Kerttu (1990): *Ánde ja Risten jagi fárus*, Davvi Girji s. 99 Oaggumin Stoahkamát:

Sugadit guovttis ja hoahkat suhká hávvá.

Áhkolakkis boahdá. Dása sáhtá lonuhit váikkoba hávga boahdá.

Áhku girjjat vierca

Ságastallan gova birra.

Mii lea vierca? Mat eallit sulastahttet viercca?

Makkár boraspiret ja gazzalottit gávnojit; gumpe, geatki, guovža, albbas, goaskin. Meah-cilága mielde gumpe lea gievrrat go vierca. Mánát fertejit oahppat luonddu hierárkia, ahte stuorábus lea álo váldi ja buot ii leat olbmo hálddus.

Doaškko gieđaid oktii go dajat; «Dillun lillun girjjat vierca».

Ánen dánen

Ánen dánen dáhppá sii.
Uvlon duvlon hearga so.
Viiva leahтта vealva ko.
Sálte sivrre gála ginna bonna šjor!
Badje-Deanu vuohki.
Sámis gávndno iešguđetge guovllus dán sullasaš hoahkan.

Geavahit duhkoraddama vuoruid juogedettiin ja spealuid oktavuođas.
Sáhtá geavahit stoahkanlogus, omd. go mánat vealggástallet.

Alfabehta ja matematihkka

Alfabehtakoarttat

*Govva- ja bustávva*koarttaid ulbmil lea movttiidahttit máná beroštit čállon gielas ja dáikko bokte válbmet máná lohkaohatit. Bustávaiguin duhkoraddan ja čállinstoahkan gullet smávvmánáid doaimmaide eará giellaovddidandoaimmaid lassin.

3-6 jáhkásaš máná lea viššal dutkat, jearrat ja oahppat áššiid maidda dovda beroštumi. Máná rikkis sátnevuorká ja gielalaš dáiddut addet vejolašvuoda mánggabealat duhkoraddamii. Smávvmáná giellaovdáneamis leat guovddázis duhkoraddan, oahpes ja lagaš áššit ja gielalaš didolašvuohta. Duhkoraddan ovddida jurddašeami, miellagova ja dieđuid háhkama. Máná oahppá stoagadettiin giehtadallat dovdduidis, mii lea stuorra ovdamunnin su boahtteáigái.

Go máná oahpahallá lohkat ja čállit, son ovttastahtá giela, jurdagiid ja vásáhusaid, danne mánas galgá leat sadji ja dilli duhkoraddat. Máná giellaovdánahttimis lea erenoamáš dehálaš háleštit mánáin guovttágaskka ja uhca mánájovkkožiin mánggalágan áššiin ja dilálašvuodain. Mánáidgárddi/beaivedivššu ulbmil ii leat lohkan- ja čállinoahpahuš, muhto mánáidgárddi bálvvát dorjot máná oahppat odđa áššiid.

Lohkokoarttat

Ulbmilin lea láidet mánáid positiivvalaš ja miellagiddevaš vugiin matematihkkamáilbmái. Matematihkka lea juohke sajis min birrasis. Dat lea vuohki jurddašit, hábmet ja čoavdit

áššiid birastahtti máilmmis. Beaivedivššu sisdoalus lea matematihkka juohkelágan doaimmain. Smávvamánna lea sáhkki, ja šaddanbirrasis gávdnojit olu matemáhtalaš informašuvnnat, omd. mánat stoagadettiin veardádallet (uhcit-stuorat, guhkit-oanehat), huksejit (allat-vuollegaš), rátket (eallit-biktasat-lihtit) ja mihtidit. Beaivválaš doaimmat numo duhkoraddan, máidnasat, lávlagat, lihkadeapmi, ságastallanbottut ja spealut hástalit máná doaibmat aktiivvalaččat oahppanbirrasis.

Luonddu sáhtta viežžat omd. bihcabáhahasaid, gedggiid, skálžžuid, rissebihtáid, rásiid/ lidiid, suinniid, lastaid jna. ja daid geavahit veahkkeneavvun oahpaheamis. Daiguin sáhtta hutkat stohkosiid maiguin sáhttet omd. rehkenastit, juogadit, rátkit ja veardádallat iešvuodaid mielde ja mihtidit.

Árgabeaivvi matemáhtalaš duhkoraddamat: Ruđaid rehkenastit gávppis/buvddas, bánkkus, poasttas, káfedagas, kioskkas. Ruovttus fas sáhtta omd. láhčit beavddi ovdal borrama. Cuovkkaid sáhtta oahpahallat mahkáš ná; bealli láibbázis, leikes lahkkái gohpa mielkki/ káfe/deaja/kakao, bealli eahppelis jna.

Geavat veahkkin Mikalsen, Anne Dagmar Biti/Wirkola, Kirsten/Persen, Tor Aslak (2010): *Matematihkka mánáidgárddis. Doaibmagirji*, ČálliidLágádus s. 51-52 ovttešdoahkki, s. 53 guvtešdoahkki, s. 54 golmmesdoahkki, s. 55 njelješ, s. 56 videš

Mearrekoarttat

Ulbmilin lea oahpahit muhtun meroštallandoahpagiid. Omd. *moahti* sátni muitala girdi lottiid hivvodaga, ahte leat ollu lottit girdimin fárrolaga. Čora lea vánit go *eallu*, jogo sávzačora dahje sávzaeallu, boazočora dahje boazoeallu. *Ovtteškoarttain* sáhtta hárhjehallat singuláraloguid; mun, don, son, dat ja mu, du, su ja dan. *Guvteškoartta* sáhtta geavahit duála hárhjehallamii; moai, munno, munnuide, soai, sudno ja sudnuide. Go leat guokte suohku/gápmaga/fáhca, de lea suohkko-/gáma-/fáhccapárra. *Ollukoartta* sáhtta atnit hárhjehaladettiin plurála. Dat čájeha ahte lea eanet go guovttis: mii, dii, sii, dat, min din ja sin ja daid. Dán páhkas leat guhtta mearrekoartta: okta, guokte, ollu, eallu, čora ja moahti. Eará mearredoahpat maid heive oahpahit, leat mealgat ja hivvodat.

Geavat veahkkin Mikalsen, Anne Dagmar Biti/Wirkola, Kirsten/Persen, Tor Aslak (2010): *Matematihkka mánáidgárddis. Doaibmagirji*, ČálliidLágádus.

Albmedoabakoarttat ja jándoráigekoarttat

Ulbmilin lea dahkat mánáid dihtomielalažžan ja oahpahit sidjiide jándoráiggiid numo doahpagiid *idja* ja *beaivi*. Oahpahuvvot berre manne sevnjnoda ja čuvvgoda, fuomášahttit ahte beaivvázis sáhtta oaidnit jándoráiggi. Oahpahit manne lea *sevdnjesáigi* ja manne geassit lea ijahis idja (ii sevnnjot). Dáinna lágiin bokta máná diehtoáŋgirvuoda. Dáikko lea

vuogas geavahit sániid; *ovdal* go sevnnjoda, eahkeda *manjá* lea idja, *otne* lea beaivvadat, *ikte* lei nástealbmi, boadán *manjelaš*.

Dáid koarttaid heive bures geavahit kaleandara oktavuodas.

Geavat veahkkin Mikalsen, Anne Dagmar Biti/Wirkola, Kirsten/Persen, Tor Aslak (2010): *Matematihkka mánáidgárddis. Doaibmagirji, ČálliidLágádus* 2010.

Hápmekoarttat

Ulbmilin lea oahppat namuhit geometralaš hámiid ja daid kategoriserema: gierdu, jorbadas, guhkedálesjorbadas, golmmačiegeat, njealječiegeat, njuolggočiegeat, guđahas.

Mánát galget ee. oahppat ahte guovtti golmmačiegeatis šaddá njealječiegeat. Galget maiddá oahppat go njealječiegeaga juogát guovtti sadjái, de šaddet omd. guokte golmmačiegeaga dahje guokte njuolggočiegeaga. Mánáid berre movttiidahttit iežaset dutkat ja hutkat hámiiguin eará govvošiid, omd. olbmo, ealli, viesu ja eará. Dás oahpaha mánáid lasihit, geahpedit, juohkit, geardut. Sii ohppet maiddá doahpágiid: man galle, gallát, stuorra, unna, stuorát, unnit, stuorimus ja unnimus.

Mánát galget maid oahppat oaidnit hámiid iežaset birrasis.

Geavat ovttas Mikalsen, Anne Dagmar Biti/Wirkola Kirsten/Persen, Tor Aslak (2010): *Matematihkka mánáidgárddis. Doaibmagirji, ČálliidLágádus* s. 26, 30, 33, 36, 37, 39, 40, 42

Kaleandar

Ulbmilin lea oahppat čuovvut áiggi, dálkkiid.

Mii vuodđologuid lea?

Mánotbajiid oahpahallat lávlagiid ja hoahkamiid vehkiin.

Geahča:

Luoppal, Lásse (1993): *Čuonjáeatni hoahkamat*, Davvi Girji s. 37 Jahki

Luoppal, Lásse (1996): *Čuonjáeatni ođđa hoahkamat*, Davvi Girji s. 53 Vahkku

Goas mii dáhpháhuvai dahje dáhpháhuvvá;

boahhte jagi, mannan jagi, mannan mánus, boahhte mánus, mannan vahkus, boahhte vahkus, diibmá, duvle, gieskat, eske, ikte, otne, ihttin, ovddit beaivvi, don beaivvi, árrat idit, idđes, gaskabeaivvi, beavit, veaigin, eahkedis, ihkku. Oahpahallat dalle go orro lunddolaš.

Ortnethámit; Gallát beaivi? Gallát bargobeaivi? Logahit nummiriid. Sáhtta logahit maiddá eará sámii suopmaniid mield.

Geahča Vuolab, Kerttu (1990): *Ánde ja Risten jagi fárus*, Davvi Girji s. 48 Galle beaivvi leat vahkus

Kaleandarii heive merket mánáid riegádanbeivviid ja mearkabeivviid. Gean šaddanbeaivi lea dán mánus?

Geavat lassin Eira, Signe (2005): *Riegádanbeaivvi kaleandar*, Davvi Girji

Leavgabeivviid sáhtát lohkat Gaup, Káren Elle (2001): *Girjjo-Gárjjo*, Davvi Girji s. 113, Jagiáiggiid; geahča Luoppal, Lásse (1993): *Čuonjáeatni hoahkamat* jahki, Davvi Girji s. 37

Hoahkamat, lávlagat ja muitalusat maid sáhtta geavahit ovtta kaleandariin

Vuolab, Kerttu (1990): *Ánde ja Risten jagi fárus*, Davvi Girji

Luoppal, Lásse (1993): *Čuonjáeatni hoahkamat*, Davvi Girji

Heartamálli (mannan vahku málli) s. 13

Arvebeaivi (dearvvahallan) s. 28

Dappasii gappasii duike (diibmu) s. 33

Jahki (mánobajit) s. 37

Luoppal, Lásse (1996): *Čuonjáeatni ođđa hoahkamat*. Davvi Girji

Jagiáiggit s. 9

Geassi s. 33

Juovlabasit s. 45

Vahkku s. 53

Gaup, Káren Elle (2001): *Girjjo-Gárjjo*, Davvi Girji

Mánut muitalit s. 86

Mearkabeaivvit muitalit s. 91

Sámeleavga s. 111

Leavgabeaivvit s. 113

Sámisoga lávlla s. 115

Násttit muitalit s. 117

Beaivváš, mánnu, násttit ja guovssahas s. 128

Dálkediiddat s. 134

Utsi-Gaup Elisabet (1989): *Suga, suga su*, Dat

Guovssahas s. 44

Násttit s. 45

Hávski lea eanan s. 59

Mun ilus juovlaruohta lean s. 62

Stállu ráidduin boahťá s. 63
Vuordit juovlaruohta s. 68
Sámisoga lávlla s. 70
Mannet dearvan s. 71

Suga suga su-girjji leat rávvagat mo ráhkadat
Siedganjurgganasa s. 74
Boskanjurgganasa s. 75

Gaup-Westerlund, Stina (1977) : *Lávllagirji*, Sámskuvlastivra
Idja boahťá s. 5
Čakčálávlla s. 6
Skábma s. 7
Jagiáiggit s. 8
Adveanta s. 9
Áigi álgá odđasit s. 12
Juovlaidja s. 14
Seave násttáš s. 15
Odđa jahki s. 16
Vahku beaivvit s. 20
Oađe unna siedggaš s. 28
Gidđa s. 29
Bures boahťin gidđii s. 34

Gaup-Westerlund, Stina (1987): *Lávlungirji*, Sámskuvlastivra
Mu suorpmat s. 3
Vahku beaivvit s. 6
Čakčamánnu s. 11
Golgotmánnu s. 12
Jos don galggat eallit s. 14
Odne muohtta s. 15
Lehkos lihkku dál dus s. 20
Njeallje čuoovga s. 27
Gos lea juovla s. 28
Go juovlaidit čuvvgot s. 29
Gidđa s. 33
Gidđageassi s. 34
Geassi s. 36

Madsen, Trygve (1982): *Lávllagirji. Samisk sangbok*, Universitetsforlaget
Čakčabárru s. 19
Čakčálávlla s. 20
Čierastaddan lávlla s. 22
Guovža oadđá s. 33

Guovžža riegádanbeaivi s. 35
Gussavuordi s. 38
Go beaivvit guhkkugohtet s. 44
Iditbeaivváš s. 48
Jahki s. 49
Juovlamuorra s. 50
Juovlastállu s. 51
Jogaš golgá giettis s. 54
Lásse oaggu s. 58
Lottiid geasselávlla s. 64
Mana dearvan lávlla s. 69
Mánáid dálvelávlla s. 70

Boine, Liv Tone (2008): *Šuoŋaid šaldi* girji ja CD. Davvi Girji
Lihkadeapmi s. 7
Sámi álbmotbeaivi s. 14
Nagir-Ovllá s. 17
Beaivváš s. 18
Mánnoáddjá s. 19
Mu ustit s. 29
Gomuvuohta s. 32

Johnskareng, Astrid/Vuolab, Magnus (2004): *Civkkas* girji ja CD, Davvi Girji
Eallin dutnje moddjá s. 7
Áhku bussá s. 17
Riegádanbeaivi s. 21
Eahket s. 31

Johnskareng, Astrid/Vuolab, Magnus (2008): *Muohtanásttázat*, Mitalus- ja lávllagirji,
Davvi Girji

Balto, Haldis/Johansen, Randi/Solbakken, Øyfrid, doaim.(1991): *Lávlagat ja luodit*, Davvi
Girji
Dál arvá s. 45
Gea mu gávttis s. 60
Dálvecizáš s. 72

Pirttijärvi-Länsman, Ulla (1996): *Honkoj dohkká*, Dat
Luossagonagas s. 12 (geassi)
Anára márkanat s. 34 (gidđadálvi)
Uhca oabbá s. 38 (idđes, eahkedis)
Biepmu dutnje attán s. 52 (miessemánnu guottetáigi)
Rihccecuoppu s. 63 (geassi)

Eará gáldut

Einejord, Jon Eldar/Jernsletten, Per doaim (1987): *Giellavealgu*, Universitetsforlaget
Elliot, Jane/King, Colin (1986) Sámegillii: Oskal, Inger-Marie (1996): Mánáid vuosttaš.
Leksikon nuoramusaide, Sámi Oahpahusráđđi Guovdageaidnu
Eriksen, Anne Ingebjørg Svineng (1997): *Sukká hávvá. Gidđa buktá geasi*, Davvi Girji
Gaski, Harald/Solbakk, Aage doaim (2003): *Jođi lea buoret go oru*, ČálliidLágádus
Guttorm, Anna-Liisa doaim. (1996): *Áhkku muital munnje*, Davvi Girji
Gælok, Paul doaim (1990): *Haŋŋá boade gáddáj*, Th. Blaasværs Forlag
Juuso, Inger K. (2007): *Mearkabeaivvit*, Isak Saba guovddáš
Karvonen, P./Rikkola, L. (1993): *Lukuleikkejä lapsille*, Kirjayhtymä
Lemet-Jon Aage/Lemet-Jon Ivvár (2005): *Kulturamáhttu-árbevierut ja kulturerohusat*, ČálliidLágádus
Lukkari, Toivo/Lukkari, Heikki Armas (1992): *Šattut Sámis*, Davvi Girji
Metsämarja-päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma, Oulun kaupunki
Oahptii Ingá (2002): *Dápmot*, Davvi Girji
Porsanger, Kirsten/Ludvigsen, Kari (1998): *Fiervái giehtagirji*, Davvi Girji
Porsanger, Sverre doaim. (2009): *Spilddis bivlii Muohta-ja dálvesániid čoakkáldat*, Deanu Giellagáddi
Qvigstad, J. : *Lappische Wetterkunde*, Oslo Etnografiske Museums skrifter, bind 1; hefte 6
Sárá, Máret doaim. (2009): *Sámi sátneváđjasat*, Davvi Girji
Somby, Lise Marie Skum/Eira, Ragnhild Gaup/Anti, Kirsten Alette (1998): *Fáddágirji mánáigárdiide*, Sámi Oahpahusráđđi/Sámi Oahpponeavvoguovddáš
Stakes (2003): Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet, Gummerus
Wirkola, Kirsten/Baal, Lisa (2003): *Hoahkat ja stoahkat*, Davvi Norgga gealboguovddáš, Sámediggi

Čieža Čáppa Rávagihppagačas leat evttohusat mo olles Čieža čáppa-oahpponeavvoráiddu geavahit.

Čieža Čáppa-ráidui gullet muđui:

Čieža Čáppa 1 mii sísttisoallá lávlagiid, sátnevádjasiid ja hoahkamiid

Čieža Čáppa 2 mii sísttisoallá alfabehta ja matematihkkadoahpágiid

Čieža Čáppa 3 mii sísttisoallá kaleandara doahpágiiguin (beaivvit, mánut, dálkkit,
jagiáiggit ja vahkkobeavvit)

Čieža Čáppa CD

Čieža Čáppa-ráidu gávdno maiddái julev- ja máttasámegillii.

